

Arrels cristianes de Catalunya

Els bisbes de Catalunya

27 de desembre de 1985, festivitat de Sant Joan Evangelista

JA FA UN MILER D'ANYS QUE CATALUNYA, nascuda políticament de la soca europea carolíngia i projectada a partir de la «marca hispànica», es desprenia de tota submissió ultrapirinenca i iniciava el seu propi camí a través de la història.

Mil anys després, avui, el nostre poble viu també una situació nova. La restauració de la seva autonomia política, duta a terme a partir de la Constitució espanyola de 1978 i feta realitat amb l'Estatut de 1979, configura una nova situació que els anys van afiançant. El reconeixement d'una cultura específica catalana expressada, especialment, en la llengua, s'uneix al reconeixement de la pròpia nacionalitat i al del dret a l'autogovern. Tot això té unes conseqüències en la vida dels ciutadans, des dels continguts de l'ensenyament en els seus diversos graus fins als múltiples aspectes de la vida administrativa i política. Podem dir que l'autonomia dóna fesomia a tota la vida democràtica del nostre país.

La majoria dels cristians de les nostres diòcesis comparteixen, indubtablement, amb els altres ciutadans, el goig d'aquest progrés de la llibertat. Molts n'han estat, fins i tot, artífexs esforçats i valerosos al llarg d'anys difícils.

Tanmateix, la diversitat en el nivell d'informació que es dóna entre els diversos grups socials i les diferents comarques, la relativa rapidesa amb què s'ha produït el canvi de la situació, la presència impor-

tant en les nostres comunitats de germans en la fe provinents d'altres nacionalitats i regions, així com el record d'alguns aspectes de la nostra història immediata i de la imatge que el catolicisme hi prengué, expliquen que alguns experimentin certa perplexitat.

És per això que, a la llista de temes importants sobre els quals la Conferència Episcopal Tarraconense ha anat oferint al nostre poble fidel matèria de reflexió, volem afegir ara unes senzilles consideracions sobre la realitat de Catalunya. Les oferim bonament als cristians de les nostres diòcesis, en primer lloc, com a punts d'orientació, i a tot el nostre poble com a contribució, des del nostre ministeri episcopal, al bé comú del país.

És evident, d'altra banda, que Catalunya entra plenament en la visió que de l'aportació del cristianisme a la cultura europea donava Joan Pau II en la seva allocució a la UNESCO, pronunciada el 2 de juny de 1980: «No serà certament exagerat d'afirmar en particular que, a través d'una multitud de fets, l'Europa entera —de l'Atlàntic a l'Ural— testimonia, en la història de cada nació així com en la de tota la comunitat, el lligam entre la cultura i el cristianisme».

Amor i servei a Catalunya

Hi ha mots que determinades circumstàncies desprestigien. Un d'ells és el de patriotisme, que avui s'utilitza ben poc. Fins i tot tractant-se del país, paraules com ara «amor» o «estimació» són força estalviades en alguns medis contemporanis, tan crítics i tan racionalistes. Ja Pius XII clamava contra «aquest temor que tenen a vegades els ciutadans del nostre temps de mostrar-se generosament lligats a la pàtria».

Això ve de l'ambivalència que prenen, sovint, aquests mots, o de la utilització interessada i hipòcrita que algú n'hagi fet, o de les exageracions i els extremismes que se n'hagin emparat.

Tractant-se de l'amor a Catalunya, trobem, encara, altres factors negatius: la deficient educació històrica i política que s'ha donat ja des de l'escola amb el confusionisme que se n'ha seguit; el desconeixe-

ment de la identitat catalana; l'adscripció que en fan alguns a la idea de divisió, d'extremisme o, fins i tot, de cosa suspecta des del punt de vista religiós.

Ara bé, amb el nom que sigui, resulta fonamental per a nosaltres començar fent referència a l'amor a Catalunya, com a part i forma de l'amor al proïsme. Es tracta de la solidaritat bàsica amb les persones del nostre entorn, no només en la seva dimensió individual, sinó també en la seva realitat social: la família, el país, l'estament, etc.

A vegades, no és pas per egoisme, en sentit estricte, que no arribem a una tal estimació. És, més aviat, perquè una manca de la informació adequada i una formació moral de caràcter individualista ens priven de veure la persona en l'ampli context de les seves relacions. Ens cal corregir aquestes deficiències per tal d'evitar aquell escàndol que algun cop ha produït el creient que, tot invocant la caritat pel que fa a les necessitats individuals i a l'atenció dels casos anecdòtics, ha restat insolidari de les grans aspiracions col·lectives i del treball de promoció dels conjunts socials a què pertany.

Pel que fa a la nostra reflexió d'ara voldríem ajudar a descobrir que Catalunya constitueix per a tots els seus ciutadans la comunitat i la unitat cultural bàsiques, el seu punt, per tant, d'inserció en la cultura universal. «Entre la família i la comunitat universal —deia el cardenal Feltin—, la pàtria forma part de l'ordre volgut per Déu». Perquè fóra un error pensar que la referència a realitats o, sovint, a simples conceptes, més generals, pot substituir la solidaritat immediata o bé que aquesta és poca cosa... Hi ha un fals universalisme de caràcter vagarós, que és poc operatiu i que fins i tot serveix de coartada a interessos no gens universals. És ben cert que el nostre amor no té fronteres i que no acaba, de cap manera, en el propi país. Però és igualment cert que hi passa, necessàriament, i s'hi forja.

I aquest amor, evidentment, comporta un compromís efectiu de civisme que ha de manifestar-se en el compliment dels deures socials. En efecte, tot ciutadà —i cal que ens ho exigim més els cristians— ha d'acceptar les lleis justes i no eximir-se'n arbitràriament a la recerca de situacions més avantajoses per a ell. Com ensenya el Vaticà II, «El deure de justícia i de caritat es compleix més i més pel fet que

cadascú, contribuint al bé comú segons les pròpies capacitats i les necessitats dels altres, promou també, i afavoreix les institucions públiques o privades, que serveixen per a transformar i millorar les condicions de vida dels homes». I afegeix, encara: «N'hi ha que, tot i professar opinions obertes i generoses, en realitat viuen sempre com si no es preocupessin gens de les necessitats de la societat. Més encara molts, a diversos llocs, no fan cap cas de les lleis i les prescripcions socials. A no pocs, en diversos fraus i enganys, no els fa res d'eludir les contribucions justes o altres drets que deuen a la societat». I quan la moral social s'escantona per un lloc o per un altre, algú en rep sempre les conseqüències.

La responsabilitat i el deure de promoure el bé comú toquen més de prop els qui, per vocació i per capacitats, intervenen en el govern o en la política a través d'un càrrec públic. Cal que sàpiguen mantenir sempre el sentit de servei al bé comú per damunt d'interessos personals i de grup. Convé recordar sovint que tots els mitjans —partits, programes, eleccions, governs, parlaments, municipis, etc.— són per al servei del país, i no a l'inrevés.

Aquest compromís té per al cristià una altra dimensió. És vehicle a través del qual es fa present al seu món i li fa do del llevat de l'Evangeli. Avui que tots ens adonem d'un cert decandiment dels valors cristians en el nostre poble, més que no pas abandonar-nos a la lamentació i al retret, hauríem de revisar si som prou generosos i creatius per a assolir una presència activa i comunicativa de la nostra fe, en tot el teixit social, cultural i institucional de la societat catalana. En aquesta mateixa línia, cal observar que és pecat d'omissió negar-se a prestar al país el servei que hom està en condicions de fer. L'al·lèrgia a l'activitat política comporta deixar els interessos de la comunitat a d'altres, en exclusiva.

I pel que fa a l'actuació política dels cristians, ni cal dir que ha de ser sempre exemplar. S'hi ha de fer ben visible aquell esperit de servei a què hem fet ja referència. I, fruit d'un tal esperit, una gran voluntat de convivència i de col·laboració amb tothom, també amb els no creients quan es tracta de posicions que estan d'acord amb l'ètica i el bé comú, i un esforç preferencial a favor dels desvalguts.

El fet de la nacionalitat catalana

En el Comunicat de premsa de la nostra reunió del 20 de juliol de 1979, dèiem: «En el moment polític actual, els bisbes manifestem —com ho férem en ocasions anteriors— el nostre desig que, en la legislació civil que s'està gestant, i que fa referència a Catalunya, quedin reconeguts plenament els drets del nostre poble a la seva identitat nacional, manifestada en la seva realitat cultural i històrica».

Creiem que és també deure nostre pastoral ajudar a clarificar el tema de la identitat nacional catalana, que tanta polèmica i tant d'apassionament suscita en alguns ambients, sovint a causa sobretot de la terminologia. En efecte, no sempre es té prou en compte la rellevància dels mots i la seva funcionalitat respecte dels continguts que volem expressar.

A diferència del que s'ha esdevingut en altres llocs, la cultura catalana en la historiografia, en la literatura, en el pensament, en la política i en amplis sectors populars ha mantingut viva la distinció entre Nació i Estat. Prat de la Riba, que feia la nació sinònima de pàtria, ho expressava així: «L'Estat és una entitat política, artificial, voluntària; la Pàtria és una comunitat històrica, natural, necessària. El primer és obra dels homes; la segona és fruit de les lleis a què Déu ha subjectat la vida de les generacions humanes».

El venerable Torras i Bages explica que va escriure la seva obra *La tradició catalana* per tal d'aclarir aquest interrogant: «Té el nostre poble un vertader ser personal capaç de vida pròpia? Si al poble català pot aplicar-se-li el concepte de persona, això és, si és, com deien els antics escolàstics *indivisum a se et divisum ab aliis* (“indivís quant a si mateix i distint dels altres”) si és un individu racional amb voluntat i intel·ligència pròpies, ningú pot negar-li el dret a viure». Enmig d'una terminologia prou estranya per a les oïdes del nostre temps, aquest text torrasià contribueix a fer-nos entendre de què es tracta, en realitat: no de la defensa del nom nació com si fos un títol, sinó del reconeixement d'una realitat de fet.

Com a bisbes de l'Església a Catalunya, encarnada en aquest poble, donem fe de la realitat nacional de Catalunya, afaïçonada al llarg

de mil anys d'història i també reclamem per a ella l'aplicació de la doctrina del magisteri eclesial: els drets i els valors culturals de les minories ètniques dins d'un Estat, dels pobles i de les nacions o nacionalitats han de ser respectats i, fins i tot, promoguts pels Estats, els quals de cap manera no poden, segons dret i justícia perseguir-los, destruir-los o assimilar-los a una altra cultura majoritària.

L'existència de la nació catalana exigeix una adequada estructura jurídic-política que faci viable l'exercici dels drets esmentats. La forma concreta més apta per al reconeixement de la nacionalitat, amb els seus valors i prerrogatives, pertoca directament a l'ordenament civil.

El confusionisme amplament difós entre els conceptes de Nació i d'Estat produeix reaccions de recel i mal confiança: molts interpreten l'afirmació de la nacionalitat com a vindicació d'un Estat a part, cosa que, en realitat, no n'és una conseqüència necessària. Pot un Estat, amb una adequada organització, assolir la convivència i el progrés en el seu interior de diverses nacions, sense que cap d'elles s'hagi de sentir constrenyida a l'assimilació per una altra.

Els pobles que, com és el cas de Catalunya, tenen consciència de la seva història anterior a la formació de l'Estat, i mantenen, juntament amb aquesta consciència, una cultura i una llengua pròpies que no són les majoritàries de l'Estat, guarden viva la convicció que no provenen de la divisió administrativa d'un Estat-Nació, sinó que són un component amb personalitat pròpia d'un Estat plurinacional. Aquesta consciència de ser una realitat nacional prèvia, que conflueix amb d'altres per a la formació d'un Estat, és el que dóna sentit nacional al nostre país i fa que l'autonomia i les institucions pròpies que amb ella han retornat siguin viscudes no com una moda política, sinó com a resposta a unes aspiracions històriques, profundes i irrenunciabls.

Voldríem que fossin, principalment, els nostres germans catòlics dels altres pobles d'Espanya els primers a comprendre i acollir aquestes aspiracions. També, en contrapartida, hauríem de ser els catòlics catalans els primers a obrir-nos als seus problemes. Carles Cardó feia notar, el 1930, la importància que podria tenir per a la pau civil d'Espanya que els catòlics emprenguessin la tasca nobilíssima de fer com-

prendre als seus respectius conciutadans el problema dels altres. S'avançava a fer una autocrítica des de Catalunya i demanava als altres espanyols que perdessin «la idea funesta que confon la unitat orgànica, única viva, amb la unitat mecànica, sempre morta o moridora». Però, subratllava l'illustre pensador, es dona sovint la dolorosa paradoxa que «els orbats de llum de fe mostren aquestes comprensions cristianes i es preparen la glòria, el prestigi i el profit de llur aplicació. Molts catòlics, per contra, s'aferren a la incomprensió més hermètica». Aquesta és una crida a la responsabilitat dels catòlics que no ha perdut actualitat.

Val a dir que, en recordar la necessària clarificació entre els conceptes de Nació i d'Estat per a una correcta interpretació de la realitat, no preteníem pas reduir els llaços de germanor i solidaritat entre els pobles d'Espanya a unes relacions purament administratives. La història comuna, amb tot allò que té de bo i en el que hi ha estat negatiu, la interrelació, augmentada en el nostre temps pels fenòmens migratoris, les grans afinitats de fons entre les quals té un lloc importantíssim la fe que compartim, han teixit una base sòlida per a la comprensió, l'afecte i la col·laboració entre tots. Però només serà possible avançar en aquesta direcció si les formes político-administratives que l'Estat adopti, mai no privin el desenvolupament natural de cada poble, ans l'afavoreixin i el serveixin.

Una cultura

El papa Joan Pau II, en el seu discurs a la UNESCO, es referí a la pluralitat de les cultures amb aquests termes: «La cultura és una manera específica de l'existir i del ser de l'home. L'home sempre viu segons una cultura que li és pròpia, però que, al seu torn, crea entre els homes un nexa que els és també propi i que determina el caràcter interhumà i social de l'existència humana. En la unitat de la cultura com a mode peculiar de l'existència humana, arrela, al mateix temps, la pluralitat de les cultures enmig de les quals viu l'home. En aquesta pluralitat, l'home es desenrotlla sense perdre per aquest sol fet el con-

tacte essencial amb la unitat de la cultura com a dimensió fonamental i essencial de la seva existència i del seu ésser».

No rarament la ferma voluntat dels catalans de mantenir, costi el que costi, la seva cultura pròpia, tantes vegades amenaçada, ha estat interpretada com un entossudiment gratuït.

Però el nostre poble ha vist que, si deixava la seva identitat cultural, perdria el «nex» amb la cultura humana, per dir-ho amb els termes esmentats del Papa. La universalitat no ha estat mai entesa a Catalunya com el procés reduccionista de supeditació a una cultura hegemònica, sinó com l'envigoriment de cada cultura i la seva aportació responsable al servei de l'home. I val a dir que la història ha confirmat aquest convenciment: ha estat en els moments de més plenitud de la cultura catalana quan Catalunya ha fet les més brillants aportacions a la cultura universal.

La cultura catalana té, sobretot, la seva expressió i la principal senya d'identitat —bé que no l'única— en la llengua que li és pròpia i que comparteix amb altres comunitats germanes.

Aquesta llengua ha conegut èpoques d'esplendor i èpoques de decadència, ha estat idioma d'ús oficial a les cancelleries i llengua proscriu. Però el poble sempre l'ha mantinguda viva, l'ha estimada i l'ha defensada.

Avui, després d'una època de bandejament, torna a ser llengua oficial i el seu ús en la nostra societat entra en via de normalització, per tal de recuperar el temps perdut i assolir els nivells d'utilització que escau a la llengua pròpia d'un país. Els bisbes comprovem amb goig aquesta realitat i volem contribuir a l'esforç general de la societat, per tal que la llengua de Ramon Llull i de Jacint Verdaguer assoleixi la plena recuperació. Ressonen en nosaltres, amb forma especial, aquestes paraules de Joan Pau II als joves de Tòquio, pronunciades el 24 de febrer de 1981: «La cultura de cada nació s'expressa, entre d'altres coses i més que en cap altra, en la llengua. La llengua és la forma que donem als nostres pensaments, és com un vestit on hi fem aquests pensaments. La llengua inclou els trets d'identitat particulars d'un poble i d'una nació. I, en un cert sentit, hi és latent el cor d'aquesta nació, perquè en la llengua, en la llengua pròpia, troba ex-

pressió allò de què viu l'ànima humana en la comunitat d'una família, de la nació, de la història».

Pel que fa a la contribució de l'Església a la normalització de l'ús de la llengua catalana, ens plau destacar la importància que ha tingut —i el bon acolliment que ha trobat— la versió catalana de tots els llibres litúrgics. La plena introducció del català en la litúrgia catòlica —començada tan bon punt la Santa Seu autoritzà l'ús litúrgic de les llengües vernacles, en anys encara difícils per a la nostra llengua— ha estat un esdeveniment històric que, a més de l'avenç pastoral que suposa facilitar una participació més viva de les comunitats en les celebracions, comporta també un enfortiment de la llengua.

Una època de canvi

La cultura, totes les cultures, evolucionen amb l'home. Catalunya, que conegué, des del segle passat, les transformacions pròpies de la societat industrial, i que ha viscut, després, l'evolució de les seves comarques i l'aparició de les grans concentracions urbanes amb forts contingents migratoris, ara viu —potser més acceleradament que mai— una evolució que és de rel tècnica i filosòfica al mateix temps.

Les nostres formes de vida han estat trasbalsades per un augment sensacional dels mitjans de comunicació i per la multiplicació dels instruments de confort. Darrerament, assistim a un procés d'innovació científica i tecnològica que, a més d'accentuar el canvi social, posa a mans de l'home la possibilitat d'una influència en els fenòmens naturals i, fins i tot, de distorsió i de destrucció de la naturalesa, que impressiona tota persona responsable.

Paral·lelament, es fan perceptibles una avidesa creixent de posseir coses; una minva dels valors humans més espirituals i menys utilitaris; una primacia de la instrucció, en el sentit més estret del mot, en detriment d'una autèntica educació. Pel que fa al sentit cristià de la vida, el vell anticlericalisme, sorgit d'unes circumstàncies històriques determinades, sense desaparèixer del tot, deixa el lloc, més aviat, a una impregnació a-religiosa de la cultura, menys agressiva però més radi-

cal, que aspira a donar per superada, ridícula o interessada, tota possible obertura a la transcendència. Així molts joves són introduïts en un univers cultural del qual la hipòtesi de Déu ha estat exclosa.

El creixement dels mitjans que són a l'abast de l'home, unit a un cert enterboliment de la consciència dels seus fins transcendents i del sentit més pregon de l'existència, obre el pas a temptacions d'autodestrucció. El clamor ecologista que s'ha estès tant darrerament és, en realitat, una reacció i una veu d'alerta sobre aquest perill. I Joan Pau II s'ha referit als seus aspectes més greus, denunciant una «cultura de la mort», que «comença amb la supressió del naixement... i arriba fins a l'exclusió dels disminuïts i els vells, i acaba en la solució final de l'eutanàsia. També pertanyen a la cultura de la mort la droga, el terrorisme, l'erotisme i altres formes de vici».

Estem parlant, evidentment, d'uns fenòmens que són generals a tot el nostre món occidental. Sembla, però, que, com s'esdevingué amb els inicis de la industrialització i la concentració urbana, la cultura catalana comporta un ritme de secularització —en el sentit positiu d'autonomia del món temporal, però també en el negatiu d'irreligió— més accelerat que en altres pobles d'Espanya. Ho testimonien el to d'aquelles publicacions literàries i artístiques que tenen la consideració de més representatives de l'actual cultura catalana, i la caiguda de la pràctica religiosa dels medis socials que més directament en participen.

Per això invitem els qui, d'una forma o altra, produeixen o transmeten cultura, a considerar la responsabilitat que els dona la forma que tenen a les mans. No confonguem allò que pot ser denúncia legítima de mancaments eclesials passats o presents, o una actitud de contestació davant determinades formes, o, fins i tot, un ressentiment més o menys justificats, amb el silenci sistemàtic o la interpretació sectària dels valors de fons que el cristianisme ha deixat i continua aportant a la nostra cultura.

Demaneu als estudiosos catalans —científics, literats, artistes— que restin oberts al diàleg constant i honrat entre fe i cultura. Els teòlegs, per la seva banda, són convidats a «recercar contínuament un mode més apte de presentar la doctrina als homes del seu temps, car una cosa és el dipòsit mateix de la fe i les seves veritats, i una

altra la manera d'enunciar-les». I animem a tots els catòlics a treballar a fi que els canvis culturals no ens menin cap a la irreligiositat i la decadència moral, és a dir, cap a l'home vell que ens descriu sant Pau, sinó cap a un progrés integral de la persona humana, cap a «l'home nou» en qui es renova «la imatge de la justícia i la santedat de la veritat» (Ef 4,22-24). La defensa de l'home, «per ell mateix i no per cap altra raó... pertany a la substància mateixa del missatge de Crist i de l'Església, malgrat tot el que els esperits crítics han pogut declarar sobre aquesta matèria», per dir-ho, un cop més, amb paraules de Joan Pau II.

L'Església a Catalunya

La presència cristiana a la nostra terra remunta fins als primers segles. Els *acta* del bisbe Fructuós l'any 259, en són la primera dada documentada.

En forjar-se la nacionalitat catalana, molts noms albiradors de l'Església ho són també del país naixent. La figura de l'abat Oliba, bisbe de Vic, abat de Ripoll i de Cuixà i fundador de Montserrat, encarna l'esperit de tota una època. Mentre la societat catalana comença a estructurar-se, rep dels monestirs i de les catedrals l'impuls de l'esperit cristià que es manifesta en institucions tan noves i decisives com la de «la pau i la treva». És un moment singular en el qual la fundació del país i l'establiment de l'Església van plegats. Un dels primers documents de la llengua catalana són unes homilies, les d'Organyà.

Aquesta presència continuarà sempre, prenent formes diverses segons l'evolució dels temps. L'obra de la Mercè serà exponent d'una hora de plenitud. En canvi, el canonge Pau Claris exemplificarà, al s. XVII, la figura del defensor de la ciutat en moments difícils: «Mori jo, mori infamement, i respiri i visqui l'affligida Catalunya».

A partir de l'11 de setembre de 1714, nombrosos eclesiàstics sofreixen persecució per haver restat fidels a les institucions del país i a la llengua del poble. Són anys adversos, però no pas mancats d'esforç i de treball. El rector de Sant Martí d'Ollers, Baldiri Reixach, publica,

el 1749, les *Instruccions per l'ensenyança de minyons*, que coneix set edicions catalanes. El també prevere Josep Pau Ballot publica el 1815 la primera gramàtica catalana moderna, titulada *Gramàtica i apologia de la llengua catalana*. Ja en el llindar de la Renaixença, sant Antoni Maria Claret, ultra recórrer tot Catalunya predicant sempre en llengua catalana i vindicant-ne la necessitat, publica nombrosos fulls i opuscles en català. Del seu llibre *Camí dret i segur per arribar al cel*, publicat el 1843, se'n feren unes dues-centes edicions amb centenars de milers d'exemplars.

I arribem a Jacint Verdaguer, geni de la llengua renaixent, a Morgades, restaurador de Ripoll i defensor del catecisme en català, a Torras i Bages, que aporta a la Renaixença una reflexió cristiana a partir dels pensadors més decisius de la nostra història en tot l'àmbit de la llengua catalana. I a cristians —seglars i clergues— tan actius en el procés de recuperació de la cultura del país com els Llimona i Gaudí, en el camp de l'art; Maragall, Ruyra, López Picó i Carles Riba en la literatura; Cardó, Manyà, d'Esplugues, Clascar i Ubach en el pensament i la teologia; a Vidal i Barraquer, Carreras, Carbonell, el pare Vallet i l'Obra d'Exercicis, Albert Bonet i la Federació de joves cristians, Batlle i l'escoltisme, Bofill i Matas i Carrasco i Formiguera en la política.

Esmentem tots aquests noms, a manera d'exemple, per tal de recordar la important aportació dels cristians a Catalunya, i per tal d'animar els nostres diocesans a mantenir aquesta aportació viva i a l'altura d'una tradició tan gloriosa.

Al marge d'aquest camí d'exemplaritat, no volem pas amagar l'existència de realitats negatives, a vegades fruit de febleses humanes i, altres vegades, del joc d'accions i reaccions que formen la nostra tan treballada història; de la instrumentalització que els poders temporals han pretès fer, sovint amb èxit, de l'Església; de les interferències en l'Església del país d'instàncies eclesials foranes, a cavall de la política.

Però volem dir que és en aquella ininterrompuda tradició de fidelitat a Catalunya que ens reconeixem i ens refermem. Una fidelitat especialment notable en els nivells més populars, i que, a vegades, ha comportat el marginament injust i el sacrifici de persones i d'institu-

cions. El desmantellament dràstic d'organitzacions d'apostolat, de publicacions i de centres de cultura que patí l'Església catalana el 1939 n'és un exemple relativament proper. Una prova que, unida a la cruenta persecució religiosa que la precedí, el 1936, i que també cal considerar, suposà un autèntic viacrucis per als catòlics catalans.

Pluralisme

El naixement, la història i la cultura de Catalunya són intensament amarats de cristianisme. I la nostra fe continua viva en sectors molt amplis de la nostra societat. Probablement, cap altra opció filosòfica, o religiosa o política té, encara avui, tanta capacitat de convocatòria.

Però la societat catalana és plural, també religiosament. Al costat de l'Església catòlica hi ha altres confessions cristianes; hi ha un bon sector d'indiferents, en grau divers i amb més o menys vestigis i lligams catòlics; hi ha els agnòstics; i hi ha els ateus. I cal que tots convivem en la tolerància i el respecte mutus.

L'Església, d'acord amb els principis expressament proclamats pel Vaticà II, de llibertat religiosa, de sana laïcitat, i d'autonomia de les realitats temporals respecta la pluralitat d'opcions, no demana, per a si mateixa, com ha estat repetit a bastament en els últims anys, res més que llibertat per a l'acompliment de la seva missió evangelitzadora.

Tampoc no demana del poder civil privilegis ni pretén la utilització de cap poder polític o la seva subordinació. Com escrivia el venerable Torras i Bages ja el segle passat: «L'Evangelí no conté una forma concreta i, no obstant, pot donar forma a totes les situacions concretes socials, polítiques i econòmiques dels homes... L'Evangelí té una amplitud immensa perquè està destinat a abraçar la universal humanitat, en totes ses formes, situacions i estats... Cada forma o situació social, política o econòmica voldria tenir l'exclusiva de l'Evangelí. L'Església té tant de treball per a defensar-se dels enemics com dels amics, perquè vol conservar la seva llibertat».

Aquesta posició no significa indiferència. Ens dol profundament que molts, pretextant modernitat i pluralisme, s'allunyin de Déu, del Redemptor i de l'Església, i mutilin així una dimensió essencial de la vida humana. Això per a nosaltres no és un progrés sinó una pèrdua. En realitat, l'ordre de la creació i el de la redempció són fruit tots dos del mateix amor de Déu a la humanitat, que no és cridada a tancar-se en l'horitzó intramundà, sinó a participar del regne de Déu. L'Església, a Catalunya com arreu del món, respectant la llibertat de tothom, promou el bé espiritual i, en el possible, el material de la pàtria. S'afanya a nodrir la fe dels creients amb el pa de la veritat evangèlica i amb els sacraments, i compta amb l'ajut de Déu per a aquesta missió específica.

La llibertat que reclamem és precisament per a evangelitzar i volem utilitzar-la a fons. La veu cristiana ha de fer-se present en tots els àmbits de la societat i no plegar-se a la pressió dels qui voldrien passar de la correcta distinció entre el món temporal i el món espiritual a l'exili de la nostra cultura i de la nostra societat de les opcions transcendents.

Per això demanem especialment de les comunitats cristianes que el respecte al pluralisme no les faci passives ni minvi la seva capacitat d'anunci a tot arreu de la Bona Nova de Jesús.

Recordar les nostres arrels

Catalunya és rica en història i en tradició. Les nostres arrels greco-romanes i cristianes, europees i mediterrànies són la saba que vivifica el nostre esperit col·lectiu. Potser a causa de la nostra accidentada història, som un país on els estudis historiogràfics tenen un interès i un prestigi especials: les seves publicacions sempre troben un públic lector ampli, més enllà dels cercles especialitzats. En l'anàlisi del passat anem a cercar, ben sovint, els fons de la nostra existència com a poble i l'explicació del nostre present.

Però Catalunya és, al mateix temps, una terra freturosa de modernitat, la finestra oberta per on tantes vegades han entrat a Espanya els vents del progrés i la renovació.

Avui, al mateix temps que el país, amb la democràcia i l'autonomia, s'aboca a un futur ple de suggestió, s'observa un esforç notable per a la recuperació de festes, costums i tradicions. Observem que, sovint, hi ha com un intent d'eludir la rel cristiana que tenen la majoria d'aquests fenòmens o, fins i tot, de ridiculitzar, jugant amb l'anacronisme d'algunes formes del passat, alguns continguts religiosos. Caldria que sabéssim recuperar, juntament amb aquestes manifestacions populars, les virtuts més destacades que els nostres avantpassats van deixar-nos en herència.

El canonge Carles Cardó, en la seva anàlisi de l'evolució de Catalunya i del conjunt d'Espanya, distingeix la bona tradició, de la mala tradició, no menys real. Tots els pobles les tenen. Heus-ne ací uns exemples.

Ha estat atribuït als catalans, al llarg dels temps, un extraordinari amor a la llibertat, a la independència i a la democràcia. Pau Claris observava —i cal tenir en compte la mentalitat de l'època— que «els homes van fer els reis, i no pas els reis els homes». Narcís Ramon March escrivia, el 1626: «Atès i considerat que en el present Principat de Catalunya los habitants i poblats en ell són lliures i no poden ésser obligats a haver d'anar a servir a S.M.». I ja el rei Martí havia exclamat: «Qual poble és en lo món que sia així franc de franqueses e llibertats ni que sia així liberal com vosaltres?».

Però, «correlativa a aquesta bona tradició, hi ha la dolenta, anota Cardó, que s'inicia molt d'hora. L'esperit de llibertat, quan no és controlat per una consciència moral exigent, degenera en rebel·lió i discòrdia, les dues tares que presenten invariablement les males èpoques de Catalunya».

Una cosa semblant podríem dir del comportament dels catalans «presidit gairebé sempre pel seny —com observa Vicens i Vives— i, en determinades ocasions, per la rauxa, perquè no és fàcil d'entendre, com podem passar, en hores (temps històric) de la més obscura adscripció al món de les realitats minimitzades al botafoc de l'eixelebrament iconoclasta».

La ironia, que de vegades facilita el realisme, la desmitificació i fins un estil planer, pot esdevenir autodestructiva en erosionar aspec-

tes fonamentals de la vida col·lectiva, i pot limitar l'horitzó espiritual en degenerar en burla d'allò que hom no comprèn. Són aquests, també, trets positius i negatius del nostre tarannà.

Potser una de les virtuts més tradicionalment reconegudes al català és la seva aptitud per al treball, «com a eix de l'arrencada vital del país». Tal vegada les transformacions socials de les últimes dècades han difuminat alguns aspectes clàssics d'aquest esperit, però substancialment el nostre poble manté la creativitat i el gust per la iniciativa que són el gran estímul de la laboriositat. Es tracta d'una actitud fonamental que ha de ser posada sempre no solament al servei de l'individu sinó de tota la comunitat amb una visió solidària i una voluntat de servei als més febles.

Voldríem, especialment, veure actualitzada i enfortida la tradició catalana de vida familiar sòlida, avui amenaçada des de tantes bandes. Estem convençuts que una aportació de fidelitat conjugal, d'harmonia entre els membres de les diferents generacions que formen una família, d'iniciació dels fills en les virtuts essencials, d'obertura i generositat en l'acolliment de la vida, a més del seu valor intrínsec, significaria una aportació positiva per al futur del nostre país, greument amenaçat per la baixa natalitat.

Ara més que mai ens cal tenir els ulls oberts per tal de saber des- triar el blat del jull, la bona de la mala tradició. Ens convé connectar amb allò de millor que ens ha llegat la història i fer-ne una forma que ens projecti cap a un futur de convivència, de cultura i de progrés en tots els ordres.

Justícia social

L'esforç del nostre poble ha generat riquesa. La seva entrada a l'època industrial ha fet de la nostra una societat moderna, progressiva. Però, dissortadament, també l'han acompanyada i l'acompanyen les lacres de la societat moderna i, entre elles, la distribució injusta de la riquesa, les condicions de vida deplorables d'amplis sectors de població.

Ara que vivim unes hores de crisi i d'instabilitat econòmica que té la seva expressió més dramàtica en la xifra de treballadors en atur, ja a la ratlla del 22% de la població activa, ens cal més que mai un esforç de solidaritat.

El catolicisme social, nascut aviat farà cent anys, de la *Rerum Novarum* de Lleó XIII, malgrat les iniciatives, les personalitats, les obres prometedores que hem tingut, no ha arribat a quallar en un moviment prou vigorós que sacsegués la nostra societat. Hem oscil·lat entre unes minories avançades, a vegades per això mateix amb poca incidència social, i la mediocritat de la majoria.

Avui, encara, ens cal evitar el perill d'eludir una veritable formació social dels nostres cristians, basada en la doctrina de l'Església que els últims Papes no han deixat d'actualitzar i d'enriquir, per efecte de l'acció combinada dels qui creuen que la fe no ha d'influir en el món dels seus interessos i de les minories que consideren superada la doctrina social catòlica.

Pel que fa al problema de l'atur, la Conferència Episcopal Tarraconense, el 3 de novembre de 1980, publicava el document *L'atur, escàndol i desafiament del nostre temps*, força extens i detallat, en el qual s'estudiava el problema en les seves causes, conseqüències i possibles vies de solució.

També el Papa actual ha parlat sovint d'aquest problema. Ho va fer per a nosaltres particularment el dia 7 de novembre de 1982, a Barcelona, a Montjuïc, en un discurs precís i valuós adreçat als treballadors i als empresaris, amb motiu de la seva visita pastoral al nostre país. Seves són aquestes paraules: «Cal crear amb tots els mitjans possibles una economia que estigui al servei de l'home. Per a superar els contrastos d'interessos privats i col·lectius, per a vèncer els egoismes en la lluita per la subsistència, s'imposa en tots un veritable canvi d'actituds, d'estil de vida, de valors; s'imposa una autèntica conversió dels cors, de les ments i de les voluntats: la conversió de l'home, a la veritat per a l'home».

Certament que el problema de la desocupació no té solució fàcil. Alguna cosa falla en els plans i en els mecanismes estatals, i alguna cosa falla també en el comportament social dels ciutadans. Però cal

que tothom s'esforçi, des de la seva situació, amb un alt sentit de la responsabilitat: les autoritats orientant tant com sigui possible els recursos públics cap a la creació de llocs de treball, els empresaris prenent en consideració en les seves inversions no solament la rendibilitat més immediata i còmoda sinó també l'interès social, i tots els ciutadans adoptant una actitud ètica més exigent pel que fa al possible acaparament d'ocupacions remunerades i als possibles abusos en la percepció dels subsidis d'atur.

I on no arribi aquest estricte compliment dels deures cívics cal que hi arribin les iniciatives d'amor solidari, seguint i donant suport a les accions empreses per Càritas i altres entitats eclesials i cíviques.

L'assoliment d'una societat justa, que elimini contrastos odiosos i permeti a tota la població de sentir-se ciutadans lliures d'aquest país, ha de ser un objectiu absolutament prioritari de la Catalunya d'avui. Un objectiu al que caldria que tothom —persones i institucions— aportessin els seus esforços mancomunats, des de les respectives opcions.

Els qui han vingut de fora

Tot i que el fenomen migratori ha anat minvant progressivament i avui la gran majoria de ciutadans ja porta, si més no, uns quants anys al país i hi han exercit els seus drets democràtics, és perceptible l'empremta que ha deixat un fet tan considerable. Sobretot pel que fa als nivells de coneixement i incorporació de la llengua i la cultura autòctones.

Per això ens cal, encara, incloure entre els nostres deures socials aquest de l'acolliment, cordial i generós, als qui han vingut a compartir la nostra vida des d'altres terres, i, per part d'aquests, el de la solidarització amb la seva nova comunitat.

Val a dir que, com ha estat tan repetit en els últims anys, Catalunya compta amb una llarga i fecunda tradició integradora. Terra de marca o de pas, des del començament ha estat gresol capaç d'incorporar al seu projecte de poble els *homines undecumque venientes*, del nord i del sud. «Som fruit de diversos llevats», ha dit Vicens i Vives. Fins i

tot en una hora difícil, quan els catalans estaven forçosament a la defensiva, trobem a la famosa *Pedra de toch* (1641), aquesta bella expressió: «Catalunya, mare d'estrangers».

Punt essencial d'aquesta actitud és la idea de fons que la nostra nacionalitat no està fundada en un «fet d'ordre racial, en la unitat de sang», sinó establerta sobre «un fenomen cultural que pot afaiçonar els individus de les races més distintes», com escrivia Carles Cardó el 1934.

L'acció de l'Església en aquest camp, sobretot en els últims vint-i-cinc anys, ha estat més important que l'opinió pública no pensa. L'extraordinari procés de creació de noves parròquies a les noves i conflictives barriades sorgides al voltant de les ciutats —especialment a l'àrea barcelonina— no solament ha estat un fet pastoral molt important, sinó que, d'escreix, ha comportat un gran impuls social. Al voltant de les parròquies, única presència activa, durant anys, de la societat catalana a les zones de més immigració, han sorgit escoles, cooperatives d'habitatges, agrupacions culturals i fins sindicals, i s'ha establert la primera xarxa d'assistents socials de barri que hi ha hagut, gràcies a l'organització de Càritas. No ho esmentem pas per a gloriar-nos-en sinó com a testimoni del nostre reconeixement a tots els laics, sacerdots i religiosos que hi han contribuït, i per a mantenir viva aquesta línia d'obertura.

Demanam a les comunitats parroquials que continuïn essent un exemple de convivència, en el respecte a totes les formes culturals, en la facilitació de l'accés a l'ús normalitzat de la nostra llengua, en una germanor verament cristiana. Els nostres consells pastorals compten avui amb una presència molt notable de cristians no nascuts a Catalunya i és un goig per a nosaltres poder proposar a tot el país, en aquest punt, l'exemple de la comunitat eclesial.

Epíleg

Abans de cloure aquesta reflexió, ens cal dir que no voldríem pas que les consideracions sobre realitats terrenals poguessin fer pensar que oblidem el nostre destí últim. Som ben lluny d'oblidar-nos-en i

tenim ben present que la nostra ciutadania en la pàtria d'ací baix és un camí, un pelegrinatge i un tast provisional de la futura ciutadania benaurada i eterna.

Ben mirat, les dues pàtries no s'oposen, sinó que es complementen. El cristià no viu a la terra per salvar-se ell sol, desentenent-se de les realitats humanes dels germans, sinó que espera i desitja que l'exercici correcte de la seva ciutadania ajudi la dels altres i la de tota la comunitat. Així ho expressa el Concili Vaticà II: «L'esperança de la nova terra no ha d'afeblir, sinó més aviat excitar la sol·licitud dels cristians. Contribuir a ordenar la societat humana interessa moltíssim al Regne de Déu. Els béns de la dignitat humana, de la llibertat... els tornarem a trobar. El Regne de Déu ja és present en aquesta terra».

Si, doncs, el Regne de Déu ja és present ací, hem de viure com a ciutadans dignes d'aquest Regne, il·luminats per l'Evangeli i ajudats per l'Església, i fidels sempre, a Déu i a l'home.

Com a punt final, repetim una pregària del bisbe Torras i Bages, patriarca espiritual de Catalunya, en la seva coneguda *Visita espiritual a la Mare de Déu de Montserrat*, que desitjaríem que tots els catalans tinguessin als llavis i al cor: «Senyora de Montserrat, que teniu la vostra santa muntanya voltada d'oliveres, signe de pau, aconseguíu per als pobles de Catalunya una pau cristiana i perpètua».